

Heksenproces Cathelyne Strubbe

Inleiding

Dat sommigen ook nu nog geloven dat heksen werkelijk bestaan, kunnen de meesten van ons zich nauwelijks voorstellen. Nog minder begrijpelijk is dat het gerecht ooit vele personen heeft vervolgd, omdat zij soms in hun eigen ogen, maar vooral in de ogen van anderen, aan dat beeld beantwoordden. En toch is dit een tijdlang het geval geweest. In een soort vlaag van collectieve waanzin werden tussen 1200 en 1700 zowat overal in Europa mannen en vrouwen vervolgd voor wat men het afschuwelijkste van alle misdrijven noemde. Een verbond met de duivel vormde de hoofdaanklacht. In ruil voor geld of goed sloten de heksen een contract af met de duivel waarin zij God, zijn heiligen en zijn kerk verloochenden en lid werden van een werkelijke satanssecte. Op een bezemsteel of geitebok vlogen zij naar een afgelegen, mysterieuze plaats waar zij de duivel in een gedaante van een reuzenbok vereerden, dansten met medeheksen en duivels, zich tegoed deden aan rauw kindervlees en geslachtsbetrekkingen hadden met geesten in de gedaante van een man of een vrouw. Diezelfde geesten gaven hen poeders, zalven en andere bovennatuurlijke middelen om zoveel mogelijk kwaad aan te richten; Het gevolg was ziekte of dood van mensen en dieren, het mislukken van de oogst, het bederven van eetwaren of her bier, het niet boteren van de melk, ongeluk in de zaken en de liefde. Voor onweer, het afbranden van een schuur of een kerk, het vergaan van een schip werden zij eveneens verantwoordelijk geacht. De vuurdood was hun meer dan verdiende straf. Ook het graafschap Vlaanderen, bevattende de huidige provincies West- en Oost Vlaanderen en een stukje van Noord Frankrijk, kende zijn eigen heksenjacht met een hoogtepunt tussen 1596 en 1660. De repressie was hard en meedogenloos. De molen van het gerecht maalde wreed en ongenadig. Honderden personen, vooral vrouwen maar ook enkele mannen, waren er het slachtoffer van. Hun verhaal van bloed en tranen, van pijn en smart is nog verre van blootgelegd. Hier volgen we het proces van *Cathelyne Strubbe* een 80-jarige vrouw uit Belle.

Het proces

In het dorpje Meteren (nabij Belle) vluchtte de 80-jarige Cathelyne Strubbe in september 1659 ijlings naar Hondschote toen zij vernam dat er tegen haar een gerechtelijk vooronderzoek begonnen was. In Hondschote verstopte ze zich tevergeefs op een zolder. Zij werd aangehouden op 9 april 1660 en overleed er op 27 mei 1660 na een urenlange foltering met de halsband, haar nek was gebroken. Men zei dat de duivel dit haar had aangedaan! Het eerste gerechtelijk vooronderzoek vond plaats in Meteren in 1659. Meester Jan Walle en Frans Craye, twee leenmannen van het hof van Belle, verhoorden op 1 juli 1659 drie getuigen. *Ghelein de Heere* zei dat hij er Cathelyne sterk van verdacht dat zij twintig jaar geleden (hij was er toen zelf amper twaalf!) één van zijn moeders koeien door handoplegging ziek had gemaakt. Vijftien jaar later was Cathelyne bij hem en zijn moeder in Belle komen wonen. De koeien werden er opnieuw ziek, en hijzelf en zijn nicht voelden zich lange tijd ook niet te best. Alleen met bezeringen van geestelijken waren zij weer gezond geworden. *Jan de Turck*, 53 jaar en

winkelier te Belle en zijn echtgenote *Margaretha Huysman*, 52 jaar verklaarden dat zij dertien jaar geleden Cathelyne ervan verdachten hun dochtertje Anthonette met een appel betoverd te hebben. Toen het kind lag te zieltogen dwongen zij Cathelyne zich over het kind te buigen en met open handen meerdere keren te zeggen : "God zegent, God betert". En zie, nog geen kwartier later begon het kind allerlei spijzen te eten en werd het weer gezond. Ze verdachten er Cathelyne ook van twee van hun andere kinderen doodgetoverd te hebben. En toen Margaretha Cathelyne eens verweten had een heks te zijn en ermee dreigde een schop tegen haar achterste te geven, had Cathelyne niet eens gereageerd.

Op grond van deze drie getuigenverklaringen vaardigde het leenhof van Belle op 25 september 1659 een bevel tot aanhouding van Cathelyne uit. Maar toen de baljuw dit beveldschrift wou uitvoeren, was de vogel reeds gaan vliegen. met medewerking van haar kinderen vluchtte Cathelyne naar Hondschote. In Hondschote werd een tweede "informatie prepartoire" gehouden op 9 april 1660, zijnde de dag van Cathelynes aanhouding. Negen getuigen vertelden dat Jan Weemis, Cathelynes schoonzoon, haar met zijn paard naar de woning van Frans Verhaeghe bracht, waar zij tegen betaling kost en inwoon kreeg. De Verhaeghes konden het geld goed gebruiken, want sommige dagen hadden zij nauwelijks te eten voor hun kinderen; Zij vertelden aan hun burens dat Cathelyne er verbleef om zich medisch te laten behandelen door een "meesteres", die in de herberg de Zwaan verbleef. Maar de "meesteres" was kort nadien vertrokken en Cathelyne was er gebleven. Het duurde niet lang vooraleer men de ware toedracht van haar verblijf ontdekte. Zwingelaars uit Belle die in Hondschote werkten , herkenden haar en vertelden dat ze in Belle als heks bekend stond en een tijdlang in de gevangenis opgesloten had gezeten. Jan de Swarte die twee jaar in Belle gewoond had, zei dat Cathelyne uit Belle gevlucht was, toen er daar een andere vrouw (Guislaine Isenbrant?) op verdenking van hekserij was aangehouden. Meteen was het hek van de dam. Men vertelde nu overal rond dat er bij de Verhaeghes een heks verbleef? De Verhaeghes probeerden de achterklap te doen ophouden door Cathelyne in hun huis te verstoppen en overal rond te vertellen dat ze vertrokken was. Maar hun kinderen konden hun mond niet houden en een buurman had haar zien bewegen voor het zolderraam. Cathelyne werd aangehouden op 9 april 1660 en opgesloten in een kamer van het stadhuis van Hondschote. Ze werd reeds de dag na haar aanhouding ondervraagd. Op verzoek van de baljuw vroegen de schepenen haar vooreerst hoe en waarom ze in Hondschote was komen wonen.. Cathelyne antwoordde voorzichtig dat ze dit deed "om niemant quaet te doene ofte iemant te gheven quaden raedt" en dat "elck mach gaen daer hij wille". Humoristisch voegde ze er aan toe dat haar schoondochter haar de raad gaf eens elders verse lucht te scheppen zodat ze kon vaststellen hoe gortig het brood in Belle wel was. Maar baljuw de Baecke liet zich niet om de tuin leiden. Verbolgen riep hij uit dat Cathelyne uit Belle was gevlucht omdat zij van hekserij verdacht werd en dat zij een pact met de duivel afgesloten

had. Verontwaardigd ontkende Cathelyne deze boze aantijgingen. Veertien dagen later (24 april 1660) ondervroegen de schepenen Cathelyne voor een tweede keer, ditmaal op basis van de feiten die eerder aan het licht gekomen waren tijdens het gerechtelijk vooronderzoek in 1659 in Belle. Cathelyne ontkende de koeien van de ouders van Ghelein de Heere betoverd te hebben. Ze zei ook niets te weten van de betoveringen van de kinderen van Jan de Turck. De antwoorden van de verdachten werden nauwkeurig opgetekend en vooral het niet kunnen wenen werd als belangrijke indicatie geschuwd. In Hondschote zou ook Cathelyne volgens haar ondervragers driemaal geveinsd hebben te zullen wenen. Een van de grote vragen in de strafprocessen was of men bij de vervolging de ordinaire dan wel de extraordinaire strafrechtspleging zou toepassen. Beide procedures waren van inquisitoriale aard, maar de ene sloot meer aan bij de pocesfazen van het gewoon, burgerlijk proces en werd daarom ordinair genoemd. De meeste heksenprocessen werden extraordinair genoemd, zo ook het proces van Cathelyne. In het proces van Cathelyne beslisten de schepenen van Hondschote nog de dag van haar eerste ondervraging in de gevangenis (24 april 1660) om in Belle een "informatie ende enqueste ordinaire" te houden. Zij vroegen en kregen hiervoor de toelating van hun collega's uit Belle. Het verhoor vond plaats op 4 mei 1660. Ghelein de Heere, Margaretha Huysman en Jan de Turck werden bij "recollement" opnieuw verhoord. Zij bevestigden onder eed hun eerdere verklaringen. De andere getuigen wezen allen op Cathelynes reputatie als heks. Anthoine de Porck voegde eraan toe dat hij Cathelyne er eens had op betrapt toen zij stokjes uit een haag haalde, deze brak en op zijn land wierp. Hij had haar toegeroepen : "Gij kwade heks, maak dat je wegkomt of ik breek uw nek!"

Cathelyne was vertrokken zonder te reageren. Ginneken Hoefnagel woonde nog als buurmeisje naast Cathelyne. Haar vader werd plots ziek en geen enkele chirurgijn of dokter kon hem helpen. Hij liet zich belezen door een genezen die hem meedeelde dat Cathelyne hem had betoverd. Hij raadde hem aan haar niets meer uit te lenen, want zo hernieuwde zij telkens de betovering. Haar vader had Cathelyne voor heks uitgescholden, maar zij had niet gereageerd. Van een vrouw die eens een nacht in Cathelynes schuur sliep, hoorde zij vertellen dat ze gans de nacht boven haar voetengeschuif hoorde wat erop wees dat zij bezoek had van een duivel. Cathelyne had volgens haar ook een koe behekst. Marie Frimout was 30 jaar geleden eens zwaar ziek. Toen zij bijna genezen was, vroeg Cathelyne haar aan wie zij de ziekte toeschreef. Ze wees haar daarbij met haar vinger aan en zei dat sommigen vertelden dat men door dit wijzen reeds betoverd kon worden. Kort nadien trof zij Cathelyne aan bij een gracht waar zij met een stokje in het water roerde. Gevraagd naar wat zij deed, antwoordde Cathelyne dat zij er gras voor de paarden sneed. Jacquemijne Valcke kwam twaalf jaar geleden met haar man wonen in Belle in een hofstede die Cathelyne pas verlaten had. Al haar dieren en ook haar echtgenote werden ziek. Het beterde slechts nadat zij hen had laten belezen. Pieter Wayenburch, zei dat hij veertien jaar geleden Cathelyne eens ontmoette op een zondagmorgen aan een kruispunt. Zij jammerde luidkeels en vloog van de ene kant van de weg naar de andere

kant net alsof zij door iemand gelagen en gestoten werd. Nochtans was er niemand te zien. Omdat zij de faam had een heks te zijn, vermoedde hij dat de duivel haar sloeg. Ginneken Claerbout verklaarde dat zij zeven jaar met Cathelyne samenwoonde. 's Avonds toen alle dienstboden gaan slapen waren, bleef Cathelyne nog lang bij het vuur zitten. Twee van Jannekens koeien waren in die tijd plotseling gestorven en een derde zou zeker gevolgd zijn, zo zij deze niet had laten belezen door een pater Kapucijn. Op grond van dit getuigenverhoor werd Cathelyne op 7 mei 1660 voor een tweede keer ondervraagd. Lankmoedig ontkende zij alle aantijgingen. Een week later (13 mei 1660) vond een aanvullend verhoor plaats. Norbertus van Landeghem, 32 jaar, schepen en keurheer van Hondschote, verklaarde dat hij tot drie keer toe door Cathelyne in de gevangenis ontboden was. Ze vroeg hem een middel aan de hand toe doen om vrij te komen. Ze bekende hem dat de gegevens van de "informatie" in Belle correct waren en vroeg hem baljuw de Baecke zeshonderd ponden guldens aan te bieden om haar niet te vervolgen. Op het einde zou zij gezegd hebben dat ze wist "dat haar bolle ten eynde was". Balthazar Baudeloos, 22 jaar en bewaker van de kamer waar Cathelyne in het stadhuis opgesloten zat bevestigde dit verhaal. Hubrecht Baelde, een andere bewaker, verklaarde dat hij tijdens het bewaken plotseling een hevige pijn in zijn arm voelde. Om hieraan te verhelpen vroeg hij Cathelyne "God seghent, God betert" te zeggen. Zij deed het tot drie keer toe en voegde er telkens aan toe: "Ik ontbind wat ik heb gebonden". En zie de pijn ging weg. Fransijne Verhille zag voor drie weken de gedaante van een man met een zwarte mantel uit Cathelynes gevangenskamer komen. En Corneel Prelaet, amman van Hondschote, zei dat hij herhaaldelijk had gezien dat Cathelyne zich 's nachts opmaakte alsof zij moest uitgaan. Toen zijn vrouw Cathelyne een salade voorzette waarop slechts enkele gewijde korreltjes zout waren gestrooid, liet Cathelyne de salade na twee happen staan en zei dat deze haar het hart afbrandde. Om die brand te blussen dronk zij drie kannen bier.. Diezelfde dag (13 mei 1660) werd Cathelyne zowel over deze nieuwe feiten als over eerdere feiten ondervraagd. Zij gaf toe dat zij de woorden uitsprak die Hubrecht Baelde in zijn getuigenverhoor vermeldde, maar voegde eraan toe dat zij dit deed, nadat hij haar die woorden had voorgezegd. Daarentegen ontkende zij alle andere feiten. Zij weigerde in te gaan op de vraag van baljuw de Baecke of zij een duivelspact had afgesloten en hoeveel mensen en dieren zij reeds betover had. Van een zwarte man die haar was komen opzoeken in de gevangenis wist zij helemaal niets. Zij ontkende zich 's nachts ooit opgesmukt te hebben. Het verhaal van schepen van Landeghem was volgens haar totaal uit de lucht gegrepen.

Ze had hem ook nooit beloofd de duivel af te zweren. De volgende dag (14 mei) verschenen twee van haar bewakers voor de schepenen en verklaarden dat Cathelyne na haar ondervraging op 13 mei uren na elkaar liedjes gezongen had. Dat zat baljuw de Baecke blijkbaar zeer hoog. Terstond vorderde hij haar veroordeling tot de pijnbank. Maar na advies van drie geconsulteerde advocaten (19 en 20 mei 1660) besloot de schepenbank op 21 mei 1660 om Cathelyne eerst te confronteren met een aantal getuigen. In het proces van Cathelyne vond de confrontatie op 25 mei 1660 plaats in de

schepenkamer van Hondschote. De schepenen verhoorden er Cathelyne in aanwezigheid van Jan de Turck, Ghelein de Heere, Pieter van Wayenburch, Antone de Porck en Norbertus van Landeghem. Behouden kleine details gaf Cathelyne zo goed als niets toe. Ze bekende wel met schepenen van Landeghem een grapje te hebben uitgehaald. Toen hij haar vroeg hoe de duivel heette, antwoordde zij hem "Lucifer". Maar toen hij wegging gaf zij hem een hand en zei : "Ik heb geen duivel, dus zal het moeilijk zijn hem af te zweren". Cathelyne werd op 25 mei 1660 op bevel van de schepenen van Hondschote op duivelsmerken onderzocht. Beul Jan Noorman vond op haar rechterschouderblad een teken ter grootte van een "neghenmanneken". Hij doorprikte de vlek met een speld die hij er tot aan de kop instak. Cathelyne voelde niets en er kwam ook geen bloed uit. Het was dus volgens de beul het "ordinaire teecken van den duyvel daer alle toveressen, met hem compact maekende, ordinairlinck medegheteekent worden". Cathelyne verklaarde van geen duivel te weten. De beul verklaarde ook dat hij haar ogen onderzocht en stelde vast dat haar rechteroog straalde alsof er kaarsjes in brandden. Dit was volgens hem reeds voldoende om te stellen dat zij met de duivel omging. In het proces waren er geen "reprochen" (schriftelijke bezwaren) en was er ook geen tegenbewijs. Nochtans dienden haar drie zonen in naam van hun moeder hiervoor op 14 mei 1660 een verzoekschrift in bij de Hondschootse schepenbank. Zij wezen erop dat hun 80-jarige moeder wegens haar kindsheid nauwelijks nog kon antwoorden, laat staan zich kon verdedigen. Zij vroegen een kopie van het proces verbaal van haar verhoor en een lijstje met de namen van de getuigen teneinde "Redenen justificatoire" te kunnen opstellen. Indien de schepenbank hierop niet inging zouden zij hogerop gaan. De schepenen van Hondschote gingen niet op dat verzoekschrift in, waarna de drie broers zich wendden tot de Raad van Vlaanderen. Daar vroegen zij de schepenen van Hondschote te veroordelen tot het raadplegen van speciale advocaten vooraleer zij tot tortuur overgingen. Zij vreesden -niet ten onrechte zoal later bleek- dat hun moeder met haar zwakke gezondheid de tortuur nooit zou overleven. De Raad van Vlaanderen stond hun dit toe op 21 mei 1660, maar de gerechtsbode betekende het bevelschrift eerst in de loop van 26 mei 1660 aan de schepenbank van Hondschote, en die morgen was Cathelyne reeds aan de gevolgen van haar pijniging overleden. Op 25 mei 1660 werd zij om elf uur 's avonds nog eens gewoon ondervraagd. Ondanks de dreiging met de tortuur weigerde zij te bekennen. Op 26 mei 1660 stak beul Jan Noorman haar dan maar om halfeen 's morgens in de halsband. Haar handen en voeten waren opgespannen. Zonder enige onderbreking bleef zij daar eenendertig uur inzitten. Bij elke hoofdbeweging naar links, rechts, boven of onder drongen de pinnen pijnlijk in de hals. De beul sloeg nu en dan eens op de koorden om de pijn te vergroten. Om haar weerstand te verkleinen, gaf men haar boterhammen met gezouten spek, warme wijn en een grote schotel karnemelkpap. Intussen werd zij belezen door twee paters Recolletten. Die deden haar ook drie kleine bolletjes van een of andere gewijde materie inslikken. De beul voerde nog eens de prikproef uit. Dit onderzoek ging terug op bij de demonologen verspreide geloof dat de duivel tijdens het paren met

een heks een lelijk teken had toegebracht. Dit teken kon overal op het lichaam van de verdachte zijn aangebracht, zelfs in de meest intieme delen. Men vond het vooral op de rechterschouder, de kuit van het rechterbeen of op de billen nabij de vrouwelijkheid. Elke moedervlek, wrat, huidvervorming of litteken was verdacht.

Om zeker te zijn dat het om een duivelsteken ging, stak de beul, chirurgijn of dokter in elk van die lichaamsplekken een lange speld, naald of een ander scherp voorwerp in. Indien er geen bloed uitkwam of wanneer de verdachte geen pijn voelde, was dit volgens de demonologie een duivelsteken. Voor de rechters was dit een nieuwe aanwijzing dat zij op goede weg waren. Cathelyne kreunde herhaaldelijk en smeekte om erbarmen. Op 27 mei 1660 om halfacht slingerde haar hoofd plotseling heen en weer. Men maakte haar los uit de halsband en stelde vast dat haar nek was gebroken, vaststelling die later door dokters in de geneeskunde werd bevestigd. Een half uur later was zij dood. Zij had niets bekend. Volgens de beul was de duivel de schuldige, hij had haar nek gebroken. Nadat Cathelyne aan de gevolgen van haar pijnigingen was overleden, deden haar kinderen al het mogelijke om haar op het kerkhof te begraven. Zij slaagden daar slechts in nadat zij alle proceskosten hadden betaald. Het schielijk overlijden van Cathelyne op 27 mei 1660 kreeg nog een gerechtelijk staartje, daar niet ingegaan werd op de bevelschriften afgeleverd door de Raad van Vlaanderen. Op vordering van de procureur generaal moesten de baljuw en de twee schepenen van Hondschote op vier en veertien oktober 1660 persoonlijk voor de Raad komen uitleggen wat er precies gebeurde tijdens de foltering van Cathelyne. Twee dagen later legde de procureur generaal hen in een strafvordering volgende tekortkomingen ten laste :

1° dat zij Cathelyne zonder advies van advocaat specialisten bij de Raad van Vlaanderen of andere advocaten hadden laten aanhouden;

2° dat zij Cathelyne ondervraagd hadden zonder gerechtelijk vooronderzoek;

3° dat zij Cathelyne zonder advies van rechtsgeleerden hadden laten onderzoeken op duivelsmerken door de onbetrouwbare beul van Duinkerke, in plaats van door een dokter in de geneeskunde of een chirurgijn;

4° dat zij in de processtukken Cathelynes leeftijd doelbewust verzwegen hadden en haar kindsheid doelbewust genegeerd hadden teneinde haar toch te kunnen pijnigen;

5° dat zij Cathelyne en haar kinderen een kopie weigerden van de aanklacht en hen de namen niet gaven van de getuigen ten laste teneinde "reprochen" te kunnen indienen;

6° dat zij Cathelyne niet tot een tegenbewijs toelieten;

7° dat Cathelyne geen beroep kon doen op een raadsman;

8° dat zij een bevelschrift van de Raad van Vlaanderen negeerden waarin hen was opgedragen om voor de pijniging geleerde advocaten te raadplegen;

9° dat er tijdens de pijniging geen dokter in de geneeskunde of chirurgijn

aanwezig was;

10° dat zij Cathelyne veel te lang lieten folteren;

11° dat zij onder dreiging Cathelyne op het galgenveld te begraven van haar kinderen een behoorlijke som geld afgeperst hadden om haar lijk vrij te krijgen.

In hun antwoord van 1661 weerlegden de baljuw en de schepenen elk punt van deze beschuldiging. Cathelyne was volgens hen in hechtenis genomen op basis van stadsordonnantie die uitdrukkelijk voorschreef dat alle vreemdelingen die zonder vergunning in de stad verbleven konden aangehouden en verbannen worden. Hiertoe was geen voorafgaandelijk gerechtelijk vooronderzoek en ook geen advies van advocaat specialisten nodig. Dergelijk advies was evenmin vereist om een lichaamsonderzoek naar duivelsmerken uit te voeren. Zij hadden wel een gunstig advies van een aantal advocaten van Nieuwpoort om haar te folteren, en derhalve kon hen niet kwalijk genomen worden dat zij, in overeenstemming met de gezaghebbende rechtsleer, nog voorafgaandelijk een lichaamsonderzoek naar duivelsmerken lieten uitvoeren. De ordonnantie van de Raad van Vlaanderen van 31 juli 1660 kon hen niet tegengeworpen worden omdat zij dateerde van na de feiten. Dat was ook het geval voor het daarin opgenomen artikel dat voorschreef dat een dergelijk lichaamsonderzoek niet meer door een beul kon geschieden. Zij ontkenden ten stelligste dat zij Cathelynes leeftijd doelbewust vervalst te hebben. In hun processen verbaal noteerden zij de leeftijd die Cathelyne zelf opgaf (75 jaar).

Op de punten 5, 6 en 7 van de aanklacht antwoordde de magistraat van Hondschote dat Cathelyne noch haar kinderen ooit een kopie van de aanklacht gevraagd hadden, en dat Cathelyne gevraagd was of zij iets in te brengen had tegen de getuigen ten laste, waarop zij ontkennend geantwoord had. Cathelyne zou ook verklaard hebben dat zij geen tegenbewijs wenste te leveren. Het bevel van de Raad van Vlaanderen was volgens de magistraat veel te laat gekomen. De tortuur was reeds volop bezig in aanwezigheid van Jan Strabant, een apotheker die omwille van de oorlogsomstandigheden dikwijls als dokter optrad. De foltering van circa 26 uur die Cathelyne toebedeeld werd, was volgens de baljuw en de schepenen zeker niet overdreven. De oorzaak van Cathelynes dood moest dus zeker niet in haar foltering gezocht worden. Ten slotte gaven de magistraten uitleg over het geld dat zij van de familie Strubbe ontvangen hadden. In totaal was dit 300 ponden parisis, juist de prijs van de gerechtskosten. Met Cathelynes lijk pleegden zij ter betaling van deze kosten zeker geen chantage. Het lijk werd ter stond afgestaan aan de familie om het in gewijde grond te begraven. Naast de baljuw en de schepenen van Hondschote vervolgde de procureur generaal ook Anthoine Ferrier, Cathelynes procureur in het proces in Hondschote. Ferrier werd beschuldigd van gesjoemel met gelden van zijn cliënte en haar familie. Voor zijn luttele prestaties zou hij 200 ponden groten gevraagd hebben en voor zijn tussenkomst om het lijk in gewijde grond te begraven nog eens hetzelfde bedrag. De eindvonnissen van de Raad van Vlaanderen in deze zaken, die ten minste tot 1661 duurden, zijn niet

bewaard.

Besluit

In het graafschap Vlaanderen hebben er in de 16de en 17de eeuw meerder processen plaatsgevonden waarbij het verbond tussen heks en duivel centraal stond in de beschuldiging. Deze heksenprocessen vonden vooral in de periode 1595-1665 plaats en kwamen bijna altijd voor de lokale schepenbanken en leenhoven, niet voor de officialiteiten en niet voor de Raad van Vlaanderen, enkele uitzonderingen daar gelaten. Het aantal heksenprocessen mag zeker niet overdreven worden. Voor de afzonderlijke plaatsen spreekt men best over enkele tientallen en voor gans het graafschap Vlaanderen maximaal over enkele honderden slachtoffers. Volgens de huidige stand van het onderzoek werden in Vlaanderen nog niet eens honderd (al dan niet) heksen verbrand. Daaronder waren er ook meerdere mannen. Hier heeft het graafschap een gematigde positie in de frequentie van de Europese heksenvervolgingen. Duivelse heksenprocessen kenden in Vlaanderen geen eigen, van de in andere criminele zaken afwijkende strafprocedure. Voor de vuurdood, zijnde de typische heksenstraf, was evenwel de bekentenis van de verdachte noodzakelijk, maar voor velen kwam het zelfs niet zo ver en stierven zij door marteling. Indien geen bekentenis werd bekomen en de rechters aan de hand van het onderzoek innerlijk overtuigd waren van de schuld van de verdachte, legden zij een lange verbanning op. Er vonden in de Vlaamse heksenprocessen een aantal misbruiken plaats, zoals opsluiting in moeilijke omstandigheden en overdreven foltering. Maar de vraag blijft of deze wel typisch waren voor heksenprocessen en ook niet voorkwamen in andere strafprocessen. In ieder geval werden die misbruiken ook in die tijd sterk bekritiseerd en bestreden. De Raad van Vlaanderen nam hierin het voortouw, niet omdat de Raad weinig of geen belang hechtte aan het geloof in hekserij, maar omdat de Raad als centrale justitieraad zich, net zoals zijn collega-justitieraden en Frankrijk en Duitsland, ertoe geroepen voelde in zijn district een rechtmatige rechtsbedeling te verzekeren. Rond de periode van 1664 werd het lot van de meeste heksenprocessen bezegeld.

Bronnen

Boek : Van hekserij beschuldigd. Heksenprocessen in Vlaanderen tijdens de 16de en 17de eeuw

Auteur : Prof. dr. J. Monballyu (1996)